

Puolustusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2014

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2014 (K 9/2015 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 25.9.2015.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- suunnitteluyksikön johtaja, lippueamiraali Timo Junttila, puolustusministeriö
- yksikön johtaja Olli Ruutu, puolustusministeriö
- neuvotteleva virkamies Timo Rivinoja, puolustusministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Puolustushallinnossa käynnistettiin vuonna 2012 puolustusvoimien laaja uudistamishanke, joka saatiin päätökseen vuoden 2014 loppuun mennessä. Hankkeen tavoitteena oli Suomen puolustuskyvystä huolehtiminen ja pysyvien kustannussäästöjen aikaansaaminen muun muassa ikäluokkien pienentymisen vuoksi. Johtoportaita, joukko-osastoja ja muita toimipisteitä suljettiin ja tarpeettomista kiinteistöistä ja toimitiloista luovuttiin.

Puolustusvoimauudistuksen rakenteellisilla ratkaisuilla tavoitellaan vuositasolla noin 130—135 miljoonan euron menosäästöjä vuodesta 2016 alkaen. Uudistuksessa puolustusvoimien sodan ajan vahvuus laski 350 000 sotilaasta 230 000 henkeen. Vastaavasti puolustusvoimien rauhan ajan vahvuus pieneni noin 14 400 hengestä 12 300:aan. Valiokunta toteaa, että henkilöstön kanalta puolustusvoimauudistus merkitsi poikkeuksellisen laajaa muutostilannetta, joka koski lähes jokaista puolustusvoimien palveluksessa työskentelevää henkilöä. Valiokunta pitää tärkeänä, että mittavan uudistuksen jälkeen puolustusvoimien henkilöstölle taataan työrauha, jotta puolustusvoimauudistukselle asetetut kunnianhimoiset tavoitteet saadaan toteutettua.

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2015 vp

Vuosikertomuksessa todetaan, että puolustusvoimien tukitoiminnot pyritään toteuttamaan kustannustehokkaammin hyödyntäen muun muassa kumppanuusjärjestelyjä. Materiaalihuollon ja ylläpidon kumppanuutta syvennettiin vuonna 2014 laajennetulla kumppanuusjärjestelyllä Millog Oy:n kanssa. Valiokunta pitää tärkeänä, että puolustusvoimat vastuullisena työnantajana pyrkii kaikin keinoin minimoimaan henkilöstölle kumppanuushankkeiden toteuttamisesta aiheutuvat haitalliset vaikutukset. Lisäksi kumppanuusjärjestelyjen toimivuuteen kriisioloissa on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Eduskunnan informointi puolustuksen pitkän aikavälin haasteista käynnistettiin lokakuussa 2013, kun puolustusministeri asetti parlamentaarisen selvitysryhmän. Ryhmä totesi lokakuussa 2014 julkaistussa loppuraportissaan, että materiaalien suorituskykypuutteiden korjaaminen vaatii vähintään valtioneuvoston selonteossa (VNS 6/2012 vp) esille tuotua lisärahoitusta. Lisämäärärahalla pystytään kattamaan maavoimien kriittisimmät puutealueet. Mikään ryhmän tarkastelemista rahoitusvaihtoehdoista ei kuitenkaan vastaa 2020-luvulla edessä olevien merkittävien meri- ja ilmavoimien suorituskykyhankkeiden rahoitustarpeeseen. Valiokunta toteaa, että parlamentaarisen selvitysryhmän ehdotukset on viety Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan.

Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen vuonna 2014

Vuosikertomuksessa on arvioitu puolustusvoimien yhteiskunnallisten vaikuttavuusarvioiden toteutumista eri politiikkalohkoilla. Suomen etujen mukaisen puolustuspolitiikan toteuttaminen on puolustusministeriön tekemän itsearvion mukaan toteutunut hyvin. Tässä yhtenä keskeisenä arviointikriteerinä oli puolustusvoimauudistuksen menestykseäs läpivienti. Valiokunta yhtyy tähän arvioon ja toteaa puolustusvoimien toteuttaneen haastavan puolustusvoimauudistuksen tavalla, josta moni muu hallinnonala voisi ottaa esimerkkiä.

Saadun selvityksen mukaan puolustusvoimauudistus ei heikentänyt aluevalvonnan ja alueellisen koskemattomuuden turvaamista. Valiokunta korostaa, että kiristyneessä kansainvälispoliittisessa tilanteessa Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ei tule missään olosuhteissa tinkiä. Vuosikertomuksessa todetaan, että valvonnan tehostaminen ilmaivalvonnan osalta toteutettiin puolustusvoimien resursseja ja toimintaa uudelleen kohdentamalla. Valiokunta toteaa, että lyhyen tähtäimen järjestelynä tällainen toimintatapa on perusteltu, mutta jatkuessaan pitkään toimintamalli ei ole ongelmaton.

Turvallinen yhteiskunta -osion tarkastelussa puolustusministeriö arvioi suorituneensa niin ikään hyvin. Puolustusvoimat toteutti siltä pyydetty virka-aputehtävät ja osallistui muun muassa poikikihallinnolliseen yhteistyöhön kyberturvallisuusstrategian jalkauttamisessa.

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistamisessa puolustusministeriö onnistui oman arvionsa mukaan myös hyvin. Valiokunta toteaa, että Suomen kriisinhallintaosallistumisen nykyinen kokonaistaso, noin 500 sotilasta eri operaatioissa, on pitkän aikavälin tarkastelussa maltillinen taso. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi on mukana eri organisaatioiden (YK, EU, Nato) johtamisessa operaatioissa. Etenkin operaatiot, joissa voidaan harjoituttaa isompia joukkokokoonpanoja, kuten Libanonin UNIFIL-operaatio, ovat selkeästi tukeneet myös kansallisen puolustuksen kehittämistä. Valiokunta toteaa, että suomalaisen kriisinhallintaosallistumisen kokonaistasosta tehdään linjauksia loppuvuodesta 2015.

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2015 vp

Keskeisen tärkeä osa suomalaissotilaiden operaatio-osallistumista ja operaatioiden jälkihoitoa on kansallinen kriisinhallinnan veteraaniohjelma. Sen kautta pyritään tehostamaan kriisinhallinta-tehtävissä palvelevien ja palvelleiden tukitoimia sekä parantamaan vakuutusturvaa lainsäädäntöä kehittämällä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kriisinhallinnan veteraaniohjelmaa viedään määrätietoisesti eteenpäin.

Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että suorituskykyinen puolustusjärjestelmä-osion tarkastelussa puolustusministeriön itsearvioinnin arvosana on vain tyydyttävä. Asiantuntijakuulemisissa tuli esiin, että tämän osion arvosana on putoamassa pitkällä aikavälillä kohti arvosanaa välttävä, ellei puolustusvoimien koulutus- ja harjoitustoimintaa kyetä säilyttämään vuoden 2015 tasolla. Lisäksi uskottava puolustusjärjestelmä vaatii materiaali-investointien lisäämistä.

Valiokunta toteaa, että puolustusvoimat on nyt mitoitettu toimintaympäristöön ja tehtäviin nähden minimitasolle. Samaan aikaan turvallisuusympäristössä tapahtunut kielteinen kehitys on johtanut tilanteeseen, jossa puolustusvoimilta vaaditaan nykyistä korkeampaa toimintavalmiutta. Valmiuden tehostaminen ja kehittäminen ei taas ole mahdollista nykyisellä rahoitustasolla. Valiokunta toteaa, että varusmiesten maastovuorokausien ja reservin kertausharjoitusten määrän lisääminen sekä ilmavoimien lentotuntien ja merivoimien alusvuorokausien palauttaminen on välttämätöntä puolustusvoimien suorituskyvyn kannalta.

Valiokunta pitää aivan välttämättömänä, ettei kertausharjoituksista, jotka olivat vuosina 2012—2014 aivan liian alhaisella tasolla (4 000—6 000 henkeä vuosittain), tulla enää tinkimään. Suomen puolustusjärjestelmän keskeinen peruspilari on laaja, hyvin koulutettu reservi. Puolustusjärjestelmän uskottavuus vaatii, että vuosittain pystytään kouluttamaan noin 18 000 reserviläistä. Puolustusvoimien järjestämiä kertausharjoituksia tukee arvokkaalla tavalla Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toiminta.

Eduskunnan lausumat ja kannanotot

Valiokunta näkee tarpeellisena säilyttää lausuman asevelvollisten taloudellisten etujen kehittämisestä. Valiokunta toteaa, että puolustushallinto on tehnyt hyvää työtä asevelvollisten etujen kehittämisessä. Konkreettisimmat jatkotoimet koskevat kotiuttamisrahan palauttamista sekä varusmiespalvelusajan mahdollista huomioon ottamista eläkkeen määräytymisessä. Näistä toimista päättäminen kuuluu sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonalalle.

Eduskunta edellytti 9.12.2011, että valtioneuvosto laatii kokonaisarvion valmiuslain suhteesta perustuslain 23 §:ään. Vuosikertomuksessa todetaan, että tällaisen kokonaisarvion laatiminen on mittava selvitystyö, jota ei ole vielä aloitettu. Valiokunta pitää tärkeänä, että tällainen selvitystyö käynnistetään mahdollisimman nopeasti. Lausuma on valiokunnan arvion mukaan syytä pitää voimassa.

Yhteenveto

Vuotta 2014 leimasivat Suomen turvallisuusympäristössä tapahtuneet voimakkaat muutokset sekä puolustusvoimauudistuksen loppuun saattaminen. Kansainvälisen yhteistyön osalta voi-

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2015 vp

daan nostaa esiin Suomen ja Ruotsin välisen puolustusyhteistyön syventämistä koskevat linjaukset sekä Walesin Nato-huippukokouksessa saatu kutsu osallistua laajennettuun kumppanuuteen.

Valiokunta toteaa, että puolustusvoimat on merkittävien uusien haasteiden edessä. Rahoitusraami pysyy haastavana huolimatta hankintabudjettiin tehdystä tasokorotuksesta. Muutosnopeuden ja tilanteiden ennakoimattomuuden vuoksi strateginen ennakkovaroitusaika kaventuu. Samalla raja perinteisen ja epätavanomaisen sodankäynnin välillä hämärtyy.

Suomen sotilaallisen puolustuskyvyn ylläpidon ensisijaisena päämääränä on muodostaa ennalta ehkäisevä kynnys sotilaallisen voiman käytölle ja sillä uhkaamiselle sekä kyky torjua Suomeen kohdistuvat hyökkäykset. Tämä edellyttää puolustusvoimilta tehtävien mukaista todellista suorituskykyä. Valiokunta korostaa, että puolustusvoimilla tulee olla niin nopean valmiuden kynnys-suorituskykyjä kuin myös laajan pitkäkestoisen kriisin työkaluja oikeassa tasapainossa. Valiokunta pitää keskeisenä tärkeänä, että puolustusvoimien valmiuden tehostamiseen ja kehittämiseen liittyvää työtä viedään riipeästi ja määrätietoisesti eteenpäin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.9.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Mika Kari sd
jäsen Thomas Blomqvist r
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Seppo Kääriäinen kesk
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Lea Mäkipää ps
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Mika Raatikainen ps
varajäsen Pertti Hakanen kesk
varajäsen Päivi Räsänen kd
varajäsen Eerikki Viljanen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola